

ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

ЕКОНОМІКА І ПРОГНОЗУВАННЯ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

Видається з вересня 2000 року

Виходить 4 рази на рік

*ЖОВТЕНЬ –
ГРУДЕНЬ*

4

2015

Київ – 2015

INSTITUTE FOR ECONOMICS AND FORECASTING,
UKRAINIAN NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES

ECONOMY AND FORECASTING

SCIENTIFIC JOURNAL

The journal was founded in 2000

Period of publication – 4 times a year

*OCTOBER –
DECEMBER*

4

2015

E d i t o r - i n - c h i e f
Valeriy HEYETS

Kyiv – 2015

З М І С Т

ЕКОНОМІКА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Даниленко А.І., Зимовець В.В., Шелудько Н.М.

Декапіталізація фінансового сектора економіки України:
причини і наслідки..... 7

Береславська О.І.

Девальваційні шоки та їх наслідки для економіки України 29

Корнівська В.О.

Ризики впровадження сек'юритизації активів в Україні..... 43

Терещенко Г.М.

Рекапіталізація небанківських фінансових установ в Україні:
обмеження та механізми 59

Шірінян Л.В.

Фінансове забезпечення превентивних заходів у страхуванні..... 69

Бурлай Т.В.

Політика соціальної якості в контексті Угоди про асоціацію між
Україною та ЄС..... 81

Лебеда Т.Б.

Макроекономічні очікування від реалізації освітніх реформ
в Україні 96

ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Кучер Л.Ю.

Амортизація як джерело фінансування інноваційних проектів
в агросфері..... 107

МЕТОДИ І МОДЕЛІ ПРОГНОЗУВАННЯ

Твердохлібова Д.В.

Вплив кредитних операцій корпоративного сектора на доходи
бюджету України 118

УДК 338.27(05)

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА

Величко В.В.

"Градуалізм" як особливість політики перехідної економіки
Китаю 133

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

Шановал Ю.І. Регулятори і регулювання: ефективність реформ
у фінансовому секторі 149

Показчик статей, опублікованих у журналі

"Економіка і прогнозування" 2015 р. (укр. мовою) 154

Указатель статей, опубликованных в журнале

"Экономика и прогнозирование" в 2015 г. (рос. мовою) 156

Index of the articles published in journal

"Economy and forecasting" in 2015 (англ. мовою) 158

Журнал зареєстрований
(перереєстрований) Державним комітетом
телебачення радіомовлення України
28.02.2006р. Свідоцтво про держреєстрацію КВ №
11086

Засновник журналу

Державна установа
"Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України"

Видавець: Державна установа "Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України"

Адреса: вул. Панаса Мирного, 26, м. Київ, 01011

*Із 2001 року журнал – у переліку фахових видань з економічних наук
Вищої атестаційної комісії України (нині – Перелік наукових фахових видань України)*

Головний редактор
В.М.ГЕЄЦЬ

Редакційна колегія

Ю.М.Бажал, О.М.Бородіна, Р.С.Грінберг (Росія), А.А.Гриценко, А.І.Даниленко,
І.Ю.Єгоров, Т.І.Єфименко, П.С.Єщенко, М.І.Зверяков,
В.В.Івантер (Росія), С.О.Кораблін, І.В.Крючкова, Е.М.Лібанова, І.О.Луніна,
Г.Мінасян (Болгарія), А.Мішкініс (Литва), Т.О.Осташко, Є.Г.Панченко, В.Р.Сіденко,
М.І.Скрипниченко, В.К.Хаустов, Л.Чеканавичюс (Литва), М.Шімаї (Угорщина),
Н.М.Шелудько, Л.В.Шинкарук

Відповідальний секретар журналу
І.І.Бажал

ISSN 1605 – 7988

© Інститут економіки та прогнозування
НАН України, 2015

СОДЕРЖАНИЕ

ЭКОНОМИКА В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННЫХ ТРАНСФОРМАЦИЙ

Даниленко А.И., Зимовец В.В., Шелудько Н.М.

Декапитализация финансового сектора экономики Украины:
причины и последствия 7

Береславская Е.И.

Девальвационные шоки и их последствия для экономики Украины 29

Корниевская В.О.

Риски внедрения секьюритизации активов в Украине 43

Терещенко А.Н.

Рекапитализация небанковских финансовых учреждений в Украине:
ограничения и механизмы 59

Ширинян Л.В.

Финансовое обеспечение превентивных мер в страховании 69

Бурлай Т.В.

Политика социального качества в контексте Соглашения
об ассоциации между Украиной и ЕС 81

Лебеда Т.Б.

Макроэкономические ожидания от реализации образовательных
реформ в Украине 96

ЭКОНОМИКА СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА

Кучер Л.Ю.

Амортизация как источник финансирования инновационных
проектов в агросфере 107

МЕТОДЫ И МОДЕЛИ ПРОГНОЗИРОВАНИЯ

Твердохлебова Д.В.

Влияние кредитных операций корпоративного сектора на доходы
бюджета Украины 118

МЕЖДУНАРОДНАЯ ЭКОНОМИКА

Величко В.В.

"Градуализм" как особенность политики переходной экономики
Китая 133

НАУЧНАЯ ЖИЗНЬ

Шановал Ю.И. Регуляторы и регулирование: эффективность
реформ в финансовом секторе 149

Указатель статей, опубликованных в журнале

"Экономика и прогнозирование" в 2015 г. (на укр. языке) 154

Указатель статей, опубликованных в журнале

"Экономика и прогнозирование" в 2015 г. (на рус. языке) 156

Index of the articles published in journal

"Economy and forecasting" in 2015 (на англ. языке) 158

C O N T E N T S

ECONOMY UNDER THE CONDITIONS OF MODERN TRASFORMATIONS

Danylenko A., Zymovets V., Shelud'ko N.

Decapitalization of Ukraine's financial sector: causes and
consequences 7

Bereslavskaya O.

Devaluation shocks and their consequences for Ukraine's economy 29

Kornivskaya V.

The risks of securitization in Ukraine 43

Tereschenko H.

Recapitalization of the non-bank financial institutions in Ukraine:
restrictions and mechanisms 59

Shirinyan L.

Financial provision of preventive measures in insurance 69

Burlyay T.

Social quality policy in the context of the association agreement
between Ukraine and EU 81

Lebeda T.

Macroeconomic expectations from the implementation of educational
reforms in Ukraine 96

ECONOMICS OF AGRICULTURE

Kucher L.

Amortization as the source for financing innovation projects
in agrarian sphere 107

FORECASTING METHODS AND MODELS

Tverdohlibova D.

An assessment of the influence of the corporate sector's credit
transactions on Ukraine's budget revenues 118

INTERNATIONAL ECONOMY

Velychko V.

"Gradualism" as a peculiar political feature in China's transition economy ... 133

SCIENTIFIC LIFE

Shapoval Yu. Regulators and regulation: efficiency of the reforms
in financial sector 149

Index of the articles published in journal

"Economy and Forecasting" in 2014 (in Ukrainian) 154

Index of articles, published in journal

"Economy and Forecasting" in 2014 (in Russian) 156

Index of articles, published in journal

"Economy and Forecasting" in 2014 (in English) 158

УДК 336.368

Шірінян Л.В., д-р екон. наук,
професор кафедри фінансів факультету обліку, фінансів
та підприємницької діяльності
Національного університету харчових технологій (м. Київ)

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРЕВЕНТИВНИХ ЗАХОДІВ У СТРАХУВАННІ¹

Розглядається необхідність превентивних (запобіжних) заходів у страхуванні для зменшення ступеня ризикованості об'єкта страхування, попередження або зниження негативного впливу можливих страхових випадків на учасників страхового ринку. Оскільки такі інструменти для виконання превентивної функції, як платежі у фонди цільового призначення і резерви попереджувальних заходів, цільові надходження з державного бюджету, державні дотації та цільова допомога, на страховому ринку України не використовуються, ця проблема потребує розв'язання. У роботі запропоновано фінансове забезпечення запобіжних заходів за допомогою накопичувального фонду на принципах державно-приватного партнерства. Розрахунок щорічних внесків до такого державно-приватного фонду попереджувальних заходів дає значення близько 160 мільйонів гривень на рік. Запропоновано також, щоб кожний страховик створював резерв превентивних заходів або відраховував кошти у фонд страхових гарантій і превентивних заходів, що створюється на рівні об'єднань страховиків з метою запобігання страховим випадкам і гарантування повернення внесків вкладникам страхових компаній, які стали банкрутами.

К л ю ч о в і с л о в а: запобіжні заходи, фінансове забезпечення, державно-приватний фонд, прогнозування руху грошових коштів, чинники впливу на учасників ринку.

J E L: C13, C40, C53, E02; G17, G22, G23; L22

Постановка проблеми. Під превентивними (попереджувальними, запобіжними) заходами у страхуванні розуміють сукупність заходів, пов'язаних зі зменшенням ступеня ризикованості об'єкта страхування, попередженням або зниженням негативного впливу можливих страхових випадків на учасників страхового ринку. Фінансове забезпечення превентивних заходів зумовлене використанням відповідних інструментів фінансового регулювання страхового ринку: платежів у фонди цільового призначення і резерви попереджувальних заходів, державних інвестицій, дотацій та цільової допомоги [1, с. 47]. На страховому ринку України ці інструменти не знайшли достатнього застосування. Незважаючи на те, що превентивна функція страхування є однією з головних поряд з іншими, однак у чинному страховому законодавстві в переліку обов'язкових резервів страховиків немає "резерву попереджувальних заходів" [2]. Цей недолік має бути усунутий, і в нашому дослідженні ми пропонуємо розв'язання зазначеної проблеми.

Аналіз публікацій. Ставлення суспільства й учасників страхового ринку до окресленого питання носить зазвичай практичний характер, а сама про-

¹ Зважаючи на важливість піднятої автором проблеми і на неоднозначність шляхів її вирішення, стаття публікується у порядку дискусії.

блема теоретично не розроблена. Окремим аспектам питання фінансового забезпечення превентивних заходів і пруденційного нагляду в страхуванні присвячені праці В.Баранової [3], Л.Временко і О.Корват [4], Н.Резнік [5] та ін. Науковці О.Жабинець [6], Я.Шумелда [7], М.Жилкіна [8] розглядають проблему з юридичної точки зору, акцентуючи основну увагу на правову пруденцію та протиправні дії учасників страхового ринку. Не заперечуючи важливості результатів досліджень авторів, ми наводимо власні підходи до розв'язання проблеми фінансового забезпечення запобіжних заходів у страхуванні.

Метою статті є визначення джерел фінансування превентивних заходів на макроекономічному і мікроекономічному рівнях з метою підвищення ефективності фінансового регулювання страхового ринку у сфері управління накопичувальними фондами попереджувальних заходів.

Виклад матеріалу дослідження. На нашу думку, ефективність будь-якого превентивного заходу в страхуванні має розглядатися у трьох площинах: по-перше, воно досягається тоді, коли його проведення супроводжується зменшенням імовірності настання страхових подій; по-друге, результатом таких заходів має бути зменшення страховиком компенсаційних виплат (збільшення його прибутку); по-третє, превентивні заходи мають відповідати оптимальності витрат грошових коштів страхувальників (бути максимально корисними для більшості учасників ринку і суспільства). Щодо перших двох аспектів ефективності попереджувальних заходів, то цільова дія превентивного заходу є очевидною. Пояснимо третій аспект окресленої проблеми щодо оптимальності витрат і користі для учасників страхового ринку. Можна, прикладом, сплатити страхове відшкодування за автомобіль, який пошкоджено внаслідок потрапляння колеса в яму на дорозі, або витратити таку ж суму принаймні на "ямковий" ремонт дороги, де відбулася дорожньо-транспортна пригода. Превентивні заходи у вигляді витрат на аварійну дорогу, які зменшують ризик дорожньо-транспортних пригод для всіх учасників дорожнього руху, є більш оптимальним і соціально спрямованим використанням коштів страхувальників.

Суспільна потреба в реалізації попереджувальних заходів є високою. Водночас держава як носій публічних інтересів неспроможна реалізувати цю потребу самостійно повною мірою (без залучення страховиків як приватних партнерів) через брак коштів. Як свідчить світова практика, за таких умов доцільним і ефективним засобом розв'язання проблеми є державно-приватне партнерство [9–10]. Згідно з ухваленим у 2010 р. Законом України "Про державно-приватне партнерство" воно може застосовуватись у різних сферах діяльності, крім видів господарської діяльності, які, відповідно до Закону, дозволяється здійснювати виключно державним підприємствам, установам та організаціям [11]. Проведений нами аналіз положень цього закону свідчить, що вітчизняне законодавство не забороняє здійснювати державно-приватне партнерство у страховій галузі, оскільки в страховому секторі немає державних страхових організацій.

Для ефективного здійснення функції попередження ми пропонуємо започаткувати у страхуванні державно-приватне партнерство та законодавчо унормувати створення накопичувальних фондів, що матимуть різні рівні регулювання:

- на рівні країни – державно-приватний фонд попереджувальних заходів (ДПФПЗ);
- на рівні об'єднань страховиків – фонди страхових гарантій і превентивних заходів (ФСГПЗ);
- на мікроекономічному рівні страховика – резерв превентивних заходів (РПЗ).

На нашу думку, слід зобов'язати кожного страховика: по-перше, відраховувати кошти до ДПФПЗ за договорами добровільного страхування; по-друге, створити власний резерв РПЗ або відраховувати кошти у фонд ФСГПЗ. За наведеною тут пропозицією відрахування до фондів ДПФПЗ, ФСГПЗ і РПЗ вважатимуться витратами страховика, на які може бути зменшено базу оподаткування. Такий підхід мотивуватиме страховиків до активної участі у формуванні зазначених фондів.

Фактично йдеться про таку форму взаємодії держави з приватним сектором, за якої держава не передає свої функції приватним компаніям, а спільно з приватними страховиками фінансує соціально важливі заходи на постійній основі. Саме такою є головна роль ДПФПЗ – фінансове забезпечення превентивних заходів у страхуванні. У переліку попереджувальних заходів, що можуть фінансуватися за кошти ДПФПЗ, можна назвати, приміром, такі як: 1) реконструкція протипожежної сигналізації на застрахованих об'єктах; 2) вакцинація застрахованої рогатої худоби для попередження інфекційних хвороб тварин; 3) технічне переоснащення застрахованих особливо небезпечних, технічно складних та унікальних підприємств для зниження ризику виробничих травм; 4) спорудження станцій захисту рослинництва і сільськогосподарських культур тощо. Детальний економіко-правовий аспект діяльності ДПФПЗ виходить за рамки цієї статті і розглядатиметься в іншій публікації. Нижче ми розглянемо фінансовий аспект діяльності ДПФПЗ.

Фінансові потоки ДПФПЗ. Розглянемо основні грошові потоки і принцип діяльності державно-приватного фонду попереджувальних заходів (рис. 1). За нашою пропозицією фонд ДПФПЗ є юридичною особою і формується переважно шляхом відрахувань від страхової премії, що надійшла за договорами добровільного страхування за звітний період.

Основним джерелом надходжень такого фонду є відрахування страхових компаній, розмір яких визначається в розмірі відсотку, що передбачений в структурі бруто-ставки за кожним договором добровільного страхування на зазначені цілі. У структурі тарифу відповідний відсоток належить до елементів навантаження. Гранична величина відрахування до фонду ДПФПЗ, передбаченого в структурі тарифної ставки, має бути не більше 0,5% страхової бруто-премії. Розмір відрахувань страховиків має визначатися за чистими страховими преміями (за мінусом частки страхових премій, які сплачуються перестраховикам-резидентам).

Другим основним джерелом наповнення такого фонду повинні стати цільові надходження з державного бюджету України, розмір яких має бути не меншим за розмір надходжень від страховиків до фонду ДПФПЗ. Це означає, що держава вкладає в такий фонд стільки ж, скільки страховики (або більше за умов фінансових можливостей).

Додатковими джерелами формування фонду ДПФПЗ можуть бути добровільні внески, пожертви фізичних і юридичних осіб. У свою чергу ДПФПЗ може також надавати цільову допомогу страховикам або Фонду страхових гарантій і запобіжних заходів ФСГПЗ для здійснення попереджувальних заходів різних рівнів (рис. 1).

Рис. 1. Схема фінансових потоків державно-приватного фонду попереджувальних заходів*

* Направ стрілки відповідає руху грошових коштів.

Джерело: розроблено автором.

Ураховуючи можливість інвестиційної діяльності та специфічний характер фонду ДПФПЗ можна рекомендувати напрями розміщення тимчасово вільних коштів фонду: у державні цінні папери і внески на депозити державних банків України (рис. 1). На нашу думку, такий підхід дасть можливість поліпшити динаміку розвитку фондового ринку і стимулюватиме державу до активної участі у діяльності ДПФПЗ. Водночас для розширення можливостей і диверсифікації коштів фонду ДПФПЗ пропонується також дозволити вкладати тимчасово вільні кошти фонду в реальний сектор економіки за напрямками, визначеними постановами Кабінету Міністрів України для страховиків.

Обсяг таких вкладень разом із закупівлею державних цінних паперів і депозитами в державних банках не повинен перевищувати цільові витрати фонду ДПФПЗ безпосередньо на попереджувальні заходи.

Розглянемо фінансове забезпечення фонду ДПФПЗ і дамо прогнозну оцінку щодо обсягу коштів такого фонду. Вважаємо, що джерелами формування такого фонду можуть бути: відрахування від страхових премій (не більше 0,5% чистих премій *ЧП*), що надійшли за договорами добровільного страхування за звітний період; добровільні внески та пожертвування фізичних і юридичних осіб *ДВ*; компенсації та цільові надходження з державного бюджету України *ЦН* та фондів страхових гарантій і превентивних заходів *ЦНФ*; відсотки від розміщення тимчасово вільних коштів на депозитах – % *ДЗ* у державних банках і придбання державних цінних паперів – % *ЦП*; реалізовані інвестиційні ресурси в реальний сектор економіки – % *РІ*:

$$\text{ДПФПЗ} = \text{ДПФПЗ}_{\text{поч}} + \% \text{ЧП} + \text{ЦН} + \%(\text{ДЗ} + \text{РІ} + \text{ЦП}) + \text{ДВ} + \text{ЦНФ} - \text{ВПЗ}. \quad (1)$$

Тут $\text{ДПФПЗ}_{\text{поч}}$ – розмір коштів фонду на початок звітного періоду, *ВПЗ* – сума використаних коштів на превентивні заходи у звітному періоді (витрати на запобіжні заходи).

Розглянувши схему грошових надходжень і витрат фонду ДПФПЗ (рис. 1) і формулу розрахунку (1), можна визначити обсяги коштів фонду ДПФПЗ за певний період. Розрахуємо щорічний розмір надходжень до фонду ДПФПЗ, відштовхуючись від модельного припущення наявності лише основних джерел такого фонду, а саме, суми передбачених відсотків чистих страхових премій *ЧП* страховиків і цільових надходжень *ЦН* із державного бюджету України: $\text{ДПФПЗ}_{\text{поч}}=0$, $\text{ЦП}=0$, $\text{РІ}=0$, $\text{ДЗ}=0$, $\text{ДВ}=0$, $\text{ЦНФ}=0$, $\text{ВПЗ}=0$. Обравши для оцінки еквівалентність надходжень від страховиків (0,5% *ЧП*) і держави ($\text{ЦН}=0,5\% \text{ЧП}$), за рік можна одержати розмір ДПФПЗ на рівні 1% *ЧП*:

$$\text{ДПФПЗ} \approx 0,5 \% \text{ЧП} + \text{ЦН} \approx 1 \% \text{ЧП}. \quad (2)$$

Приміром, для 2014 р. величина чистих премій за добровільними видами страхування була на рівні $\text{ЧП}=15,060$ млрд грн [13]. Отже, величина коштів для ДПФПЗ мала б становити близько 150,6 млн грн (табл. 1). Аналогічні прогнозні розрахунки для 2010–2015 рр. показують високий потенціал такого фонду, обсяг щорічних грошових надходжень до фонду в середньому дорівнює 160 млн грн (середнє значення за п'ять років) і є достатнім для здійснення багатьох важливих заходів захисту суспільства від ризиків.

Табл. 1 показує динамічні темпи фінансових накопичень – майже 1 млрд грн протягом попередніх шести років (2010–2015). При цьому слід враховувати, що кошти ДПФПЗ акумулюються не з метою накопичення, а з метою використання. Отже, за цей період вони будуть не лише зібрані, а й використані. Таким чином, на кінець 2015 р. їх сума може наблизитися до 0. Тому результати табл. 1 слугують підґрунтям для розуміння масштабів коштів, що можуть бути використані або інвестовані в страховий ринок (чи принесуть такі інвестиції очікуваний ефект, залежить від кваліфікованого управління і рішень учасників такого фонду). Як бачимо, розрахована сума є співвимірною з розмірами кредитів, які держава отримує від міжнародних фондів для реформування певних галузей економіки. Отже, створення

ДПФПЗ дасть змогу розв'язати проблеми страхового ринку без кредитів і міжнародної участі донорів.

Таблиця 1

Модельні розрахунки коштів фонду ДПФПЗ

Роки	ЧП за добровільними видами страхування, млрд грн	ДПФПЗ $\approx 1\%$ ЧП, млн грн	ДПФПЗ з наростаючим підсумком, млн грн
2010	10,737	107,4	107,4
2011	18,179	181,8	289,2=107,4+181,8
2012	16,872	168,7	457,9=168,7+289,2
2013	18,179	181,8	639,7=181,8+457,9
2014	15,060	150,6	790,3=150,6+639,7
2015	16,964	169,6	959,9=169,6+790,3

Джерело: розраховано автором на основі офіційних даних з добровільних видів страхування: офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>

Можна спрогнозувати вплив чинників на основні суб'єкти страхового ринку в разі законодавчо унормованого створення фонду ДПФПЗ (табл. 2). Аналіз засвідчує, що страховий ринок отримує лише позитивний ефект, а для страховиків і держави присутнє балансування "плюсів" і "мінусів".

Таблиця 2

Прогнозні чинники впливу на страховий ринок і його головні суб'єкти в разі створення фонду ДПФПЗ*

Страховий ринок (ДПФПЗ)	Страхова компанія	Держава
+ 1% ЧП	– 0,5% ЧП	– 0,5% ЧП
+ покращення інфраструктури ринку	зменшення бази оподаткування на величину відрахувань до фонду ДПФПЗ, + 16% від 0,5% ЧП	зменшення частки податкових надходжень, – 16% від 0,5% ЧП
+ % РІ		+ інвестиції в економіку
+ % ДЗ		+ депозити в державних банках
+ % ЦП		+ продаж державних ЦП
+ превентивні заходи	+ превентивні заходи в обсязі більшому, ніж власні внески до фонду ДПФПЗ	+ превентивні заходи в обсязі більшому, ніж державні внески до фонду ДПФПЗ
+ цільова допомога, компенсації	+ цільова допомога, компенсації	– цільова допомога, компенсації
+ добровільні внески	+ збільшення прибутків від здійснення заходів фондом ДПФПЗ	+ соціально спрямовані превентивні заходи
+ підвищення надійності страхування		+ збільшення відрахувань до бюджетів різних рівнів у зв'язку із зростанням прибутків страховиків

* Символом "+" позначено грошові надходження або корисний для страхового ринку і його учасників ефект. Символом "-" позначено витрати або негативний ефект для учасника страхового ринку.

Джерело: розроблено автором.

РПЗ. Перейдемо до аналізу пропозиції щодо обов'язкового формування резерву РПЗ на мікроекономічному рівні страховика. Страховик має право формувати різні резерви, у тому числі резерв попереджувальних заходів з метою фінансування заходів щодо запобігання настання страхового випадку. Доцільно, на нашу думку, законодавчо регламентувати створення резерву попереджувальних заходів кожним страховиком, що має бути відображено у Законі "Про страхування" (нова редакція). У разі запровадження обов'язкового формування такого резерву, формування та використання коштів РПЗ за добровільними видами страхування має здійснюватися страховиком на базі розробленого ним та узгодженого з уповноваженим регулятором (Нацкомфінпослуг) Положення про резерв превентивних заходів. Можливі два шляхи формування РПЗ. У першому випадку фінансове забезпечення РПЗ може закладатися в навантаження при формуванні страхового тарифу. У такому разі розмір тарифу прямо залежить від запланованих превентивних заходів. Гранична величина відрахування до резерву попереджувальних заходів страховика, передбаченого в структурі тарифної ставки, має бути не більше 10% чистих брутто-премій (тобто за мінусом частки страхових премій, які сплачуються перестраховикам-резидентам). У другому випадку формування резерву РПЗ здійснюється за рахунок власних коштів страховика. Страховик сам приймає рішення про розмір відрахувань до такого резерву.

Прийнятність попередження страхових випадків для страховика може бути визначена таким чином:

$$B + CB > B' + CB' + ВПЗ. \quad (3)$$

Тут B , B' – витрати страховика, пов'язані зі страхуванням, без проведення і з проведенням запобіжних заходів відповідно (за мінусом коштів на превентивні заходи); CB , CB' – страхові виплати до проведення і після проведення превентивних заходів відповідно; $ВПЗ$ – витрати страховика на превентивні заходи.

ФСГПЗ. Проведений нами аналіз виявив, що останнє десятиліття близько 10 страхових компаній щорічно банкрутують і залишають ринок. У зв'язку з цим можна було б доручити в рамках фонду ДПФПЗ сформувати резерв гарантування повернення внесків вкладникам страхових компаній, які стали банкрутами. Однак такий підхід суперечить статті 41 чинного Закону "Про страхування", згідно з якою "державна не відповідає за зобов'язаннями страховика". Ця ж стаття забороняє централізоване державне регулювання страхових премій, тарифів і страхових сум у добровільному страхуванні [2].

Саме тому доцільно зобов'язати страховиків створювати фонди страхових гарантій і запобіжних заходів ФСГПЗ на рівні об'єднань страховиків для запобігання страховим випадкам і гарантування повернення внесків вкладникам страхових компаній, що стали банкрутами. Це особливо актуально для захисту інтересів страхувальників, які уклали довгострокові договори страхування життя, оскільки сприятиме розвитку ринку послуг зі страхування життя. Основними джерелами формування фонду ФСГПЗ можуть бути власні кошти страховиків або відрахування до РПЗ, що передбачені страховиками.

Таким чином, можна дійти висновку, що:

- по-перше, фонди страхових гарантій і превентивних заходів ФСГПЗ на рівні об'єднань страховиків мають на меті запобігання страховим випадкам і гарантування повернення внесків вкладникам страхових компаній, які стали банкрутами;
- по-друге, джерелами формування резерву РПЗ і фондів ФСГПЗ можуть бути як власні кошти страховиків, так і відрахування до резерву превентивних заходів, що передбачені страховиками (не більше 10% ЧП загалом).

Стаття 32 чинного Закону "Про страхування" дозволяє страховикам створення Фонду страхових гарантій для забезпечення страхових зобов'язань. Передбачається навіть можливість створення фондів страхових гарантій за напрямами страхування [2], однак поки що повною мірою на страховому ринку вона не реалізується. Частково проблему страхових гарантій на території України розв'язано для обов'язкового страхування відповідальності автовласників, де відповідні повноваження передано Моторному (транспортному) страховому бюро України згідно із Законом України "Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів" [14]. Нині близько 80 страхових компаній (18% від загальної кількості) є членами цього бюро, що свідчить про недостатній рівень ефективності такого регулювання страхового ринку.

Наразі зареєстрований законопроект "Про Фонд гарантування страхових виплат за договорами страхування життя", згідно з яким страхувальникам ліквідованих страхових компаній життя будуть відшкодовувати до 20 тис. грн на особу. Планується зобов'язати компанії зі страхування життя платити до зазначеного фонду спочатку вступний внесок 20 тис. грн, а потім сплачувати 0,4% валових страхових премій. Страховий ринок України характеризується невеликою кількістю страховиків життя і малими обсягами такого страхування. Саме тому розрахунки виявляють, що такий тариф може бути недостатнім для високих страхових гарантій і зібрані кошти, найімовірніше, будуть спрямовані на адміністрування фонду [15].

Висновки, дискусійні питання і перспективи

Вдосконалення фінансового регулювання страхового ринку у сфері управління накопичувальними фондами попереджувальних заходів передбачає законодавче унормування створення обов'язкових накопичувальних фондів, що мають різні рівні регулювання, – ДПФПЗ; ФСГПЗ; РПЗ.

Діяльність фонду ДПФПЗ має бути заснована на принципах державно-приватного партнерства. Прогнозний розрахунок надходжень щорічних внесків до фонду показує значення близько 160 млн грн на рік, що дасть змогу здійснити важливі заходи щодо захисту суспільства від ризиків.

Наразі в Україні страхування здійснюють приватні компанії з метою отримання прибутку засновниками та учасниками (акціонерами). На перший погляд здається, що запобіжні заходи фонду ДПФПЗ спрямовані на збільшення прибутків приватних осіб. Тому виникає питання, чому такі заходи повинні фінансуватися державою на паритетних засадах з державного бюджету? Відповідь на це питання полягає в тому, що в рамках ДПФПЗ приват-

ний бізнес за підтримки держави здійснюватиме функції, які раніше виконувала (або мала б виконати) держава. З цих позицій обидві сторони разом ухвалюють рішення і разом інвестують кошти на здійснення заходів. Позитивний ефект від збільшення прибутків страховиків дасть додаткові надходження до бюджету (табл. 2). Крім того, доступ до використання таких коштів буде відкритим для всіх учасників страхового ринку (низька корупційна складова), а умови розподілу майбутніх винагород узгоджуватимуться сторонами наперед.

Формування РПЗ на рівні страховика має здійснюватися ним на базі розробленого положення про такий резерв. Формування останнього може здійснюватися як за рахунок власних коштів страховика, так і закладатися в навантаження при формуванні страхового тарифу (не більше 10% чистих брутто-премій). Джерелами формування РПЗ і ФСГПЗ можуть бути як передбачені відсотки з премій, так і власні кошти страховиків (для страхових гарантій).

Запропоноване в статті створення фондів страхових гарантій і превентивних заходів (ФСГПЗ) на рівні об'єднань страховиків є певною альтернативою Фонду гарантування страхових виплат за договорами страхування життя (ФГСВДСЖ), і може видаватися додатковим фінансовим навантаженням на страховиків. Насправді це не так. Дотепер страхування життя та інше ризикове страхування за законодавством залишаються відокремленими, тому здійснюються різними страховиками, отже, додаткового навантаження на останніх не створює. Крім того, щоб не створювати два фонди ФСГПЗ і ФГСВДСЖ з подібними функціями, видається доцільним об'єднати їхні функції в одній установі, щоб уникнути зайвих витрат на їхнє адміністрування. З цієї позиції така оптимізація видається виправданою.

На нашу думку, розглянуті підходи можуть слугувати підґрунтям для подальшого обговорення з позицій оптимізації фінансового регулювання не лише страхового ринку, а й фінансового, на якому поряд зі страховиками працюють інші ліцензовані учасники – кредитні спілки, торговці цінними паперами, компанії з управління активами тощо, діяльність яких також пов'язана з фінансовими та інвестиційними ризиками. У наступній статті ми розглянемо економіко-правовий аспект наведеної пропозиції щодо створення і діяльності державно-приватного фонду попереджувальних заходів, структуру управління таким фондом.

Список використаних джерел

1. Шірінян Л.В. Фінансове регулювання страхового ринку України: проблеми теорії та практики : монографія / Л.В. Шірінян. – К. : Видавництво "Центр учбової літератури", 2014. – 458 с.
2. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про страхування"" від 04.10.2001 № 2745-III [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/357-16>
3. Баранова В.Г. Фінансовий механізм страхової системи України: проблеми функціонування і розвитку : автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук : спеціальність 08.00.08 "гроші, фінанси і кредит" / В.Г. Баранова ; Одеський державний економічний університет. – Одеса, 2010. – 38 с.

4. *Временко Л.В.* Сучасний інструментарій пруденційного нагляду за страховою діяльністю / Л.В. Временко, О.В. Корват // Економіка розвитку. – 2009. – № 2. – С. 26–29.
5. *Резник Н.Н.* Страхование как превентивная мера предупреждения производственного травматизма / Н.Н. Резник // Вісник Української академії банківської справи. – 1998. – № 4. – С. 53–54.
6. *Жабинець О.Й.* Попередження страхових зловживань як один з факторів забезпечення економічної безпеки страховика / О.Й. Жабинець // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2009. – № 1. – С. 121–126.
7. *Шумелда Я.* Ліквідація збитків плюс виявлення страхових злочинів: Європейський досвід / Я. Шумелда // Страхова справа. – 2004. – № 3. – С. 74–77.
8. *Жилкина М.С.* Страхование мошенничества: Правовая оценка, практика выявления и методы пресечения / М.С. Жилкина. – М. : Волтерс Клувер, 2005. – 192 с.
9. *Кузьмінов С.В.* Можливості об'єднання державної та приватної власності в спільних підприємствах / С.В. Кузьмінов // Європейський вектор економічного розвитку : зб. наук. праць. – 2009. – № 2(7). – С. 58–67.
10. *Підгаєць С.* Європейський досвід застосування моделей державно-приватного партнерства / С. Підгаєць // Журнал європейської економіки. – 2011. – Т. 10, № 3. – С. 291–305.
11. Закон України "Про державно-приватне партнерство" від 01.07.2010 № 2404-VI [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
13. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>
14. Закон України "Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів" від 01.07.2004 № 1961-IV [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>
15. Проект Закону про Фонд гарантування страхових виплат за договорами страхування життя [Електронний ресурс] / офіц. веб-портал Верховної Ради. – Доступний з : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52410

Надійшла до редакції 25.10.2015 р.

Ширинян Л.В., *д-р екон. наук*

профессор кафедры финансов факультета учета, финансов и предпринимательской деятельности Национального университета пищевых технологий (г. Киев)

ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРЕВЕНТИВНЫХ МЕР В СТРАХОВАНИИ

Рассматривается необходимость превентивных (предупредительных) мероприятий в страховании для уменьшения степени риска объекта страхования, предупреждения или снижения негативного влияния возможных страховых случаев на участников страхового рынка. Поскольку такие инструменты для исполнения превентивных функций, как платежи в фонды целевого назначения и резервы предупредительных мероприятий, целевые поступления из государственного бюджета, государственные дотации и целевая помощь, на страховом рынке Украины не находят применения, то проблема требует решения. В статье предложено финансовое обеспечение предупредительных мероприятий при помощи накопительного фонда на принципах государственно-частного партнерства. Расчет ежегодных взносов в такой государственно-частный фонд предупредительных мероприятий показывает значение около 160 млн грн в год. Предложено также, чтобы каждый

страховщик создавал резерв превентивных мероприятий или отчислял средства в фонд страховых гарантий и превентивных мероприятий, создаваемого на уровне объединений страховщиков с целью предотвращения страховых случаев и гарантирования возврата вкладов вкладчикам страховых компаний, которые стали банкротами.

Ключевые слова: превентивные мероприятия, финансовое обеспечение, государственно-частный фонд, прогнозирование движения денежных средств, факторы влияния на участников рынка.

Shirinyan L.

Associate Professor, Ph D habil., Doctor of Economic Sciences,
National University of Food Technologies (Kyiv)

FINANCIAL PROVISION OF PREVENTIVE MEASURES IN INSURANCE

Preventive measures in insurance are interpreted as a set of measures related to reducing the degree of risk of the insurance object, and averting or decreasing the negative impact of possible insurance accidents on the insurance market participants. The implementation of the preventive function is based on the use of such tools as: payments to the purpose funds and reserves for preventive measures, targeted grants from the state budget, state subsidies and purpose assistance. On the Ukrainian insurance market these tools are not implemented and the problem needs to be discussed. In this study, we propose financial providing for preventive measures through a compulsory fund based on public-private partnership. Calculation of the annual contributions to such a public-private fund for preventive measures gives an estimated value of about 160 million hryvnias per year. It has also been offered that each insurer should create his own reserve of preventive measures or should contribute to the fund of insurance guarantees and preventive measures created on the level of insurers' associations in order to prevent loss events and to ensure the return of deposits to depositors of bankrupted insurance companies.

Keywords: preventive measures, financial provision, public-private fund, cash forecasting, factors of influence on the market participants.

References

1. Shirinyan, L. V. (2014) *Finansove rehuliuвання strakhovoho rynku Ukrainy: problemy teorii ta praktiki* [Financial regulation of insurance market of Ukraine: theory and practice problems]. Kyiv: Vydavnytstvo "Tsentr uchbovoi literatury" [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy "Pro Vnesennia zmin do zakonu "Pro Strahyvannia"" vid 04.10.2001 № 2745-III [Law of Ukraine "On impenetation of changes of Law of Ukraine "On Insurance"", dated 04.10.2001 № 2745-III]. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/357-16> [in Ukrainian].
3. Baranova, V. H. (2010) *Finansovyi mekhanizm strakhovoi systemy Ukrainy: problemy funktsionuvannia i rozvytku avtoreferat dysertatsii na zdobuttia stupenia doktora ekonomichnykh nauk: spetsialnist 08.00.08 "hroshi, finansy i kredyt"* [Financial mechanism of the insurance system of Ukraine: problems of function and development. – manuscript. Dissertation on the receipt of scientific degree of doctor of economic sciences after specialty 08.00.08 – Money, Finances and Credit]. Odesa: Odessa State Economic University [in Ukrainian].
4. Vremenko, L. V., Korvat, O. V. (2009) *Suchasnyi instrumentarii prudentsiinoho nahliadu za strakhovoiu diialnistiu* [Modern tools of prudential supervision of an insurance activity]. *Ekonomika Rozvytku* [Economics of Development], 2, 26–29 [in Ukrainian].
5. Reznik, N. N. (1998) *Strakhovaniye kak preventivnaya mera preduprezhdeniya proizvodstvennogo travmatizma* [Insurance as a preventive measure of prevention of industrial injuries]. *Visnyk*

Ukrainskoi akademii bankivskoi spravy [Bulletin of Ukrainian Academy of Banking], 4, 53–54 [in Ukrainian].

6. Zhabinets, O. Y. (2009) Poperedzhennia strakhovykh zlovzhyvan yak odyń z faktoriv zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky strakhovyka [Preventing of insurance frauds as one of the factors of insurer's economic security]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav* [Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs], 1, 121–126 [in Ukrainian].

7. Shumelda, Ya. (2004) Likvidatsia zbytkiv plius vyavlennia strakhovykh zlochiniv: Yevropeyskyi dosvid [The elimination of insurance damages plus the detection of insurance crimes: European experience]. *Strakhova Sprava* [Insurance Business], 3, 74–77 [in Ukrainian].

8. Zhilkina, M. S. (2005) *Strakhovoye moshennichestvo: pravovaya otsenka, praktika vyvavlenniya i metody presecheniya* [Insurance fraud: legal assessment, practice of detection and methods of preclusion]. Moscow: Volters Kluver [in Ukrainian].

9. Kuzminov, S. V. (2009) Mozhlyvosti obiednania derzhavnoi ta privatnoi vlasnosti v spilnykh pidpriemstvakh [Merger possibilities of public and private properties in joint enterprises]. *Yevropeyskyi vektor ekonomichnoho rozvytku* [European vector of Economic Development], 2(7), 58–67 [in Ukrainian].

10. Pidhaiets, S. (2011) Yevropeyskyi dosvid zastosuvania modelei derzhavno-pryvatnoho partnerstva [The European experience of implementation of models of public-private partnerships]. *Zhurnal Yevropeyskoi Ekonomiky* [Journal of the European economy], 10 (3), 291–305 [in Ukrainian].

11. Zakon Ukrainy "Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo" vid 01.07.2010 No 2404-VI [The Law of Ukraine "On public-private partnership" dated 01.07.2010 No 2404-VI]. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> [in Ukrainian]

13. Oficijnijwebsite Natsionalnoji komisii, shcho zdiysniuie derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh Ukrainy [The official website of the National Commission for State Regulation of Financial Services Markets of Ukraine]. Retrieved from <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-prostan-i-rozvitok.html> [in Ukrainian].

14. Zakon Ukrainy "Pro oboviazkove strakhuvannia tsyvilno-pravovoi vidpovidalnosti vlasnykiv nazemnykh transportnykh zasobiv Ukrainy" vid 01.07.2004 No 1961-IV [Law of Ukraine "On obligatory insurance of civil liability of owners of surface vehicles" dated 01.07.2004 No 1961-IV]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1961-15> [in Ukrainian].

15. Proekt Zakonu pro Fond garantuvannia strahovyh vyplat za dogovorami strahyvannia zhittia [Legislation on Guaranty Fund of insurance payout on life insurance agreements]. Ofitsynnyy veb-portal Verhovnoi Rady [Official veb-portal of Verhovna Rada of Ukraine]. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52410 [in Ukrainian].